

Zvone Kopač Doživetja nekega narečja*

Naši kraji so znani po zanimivih ljudeh in lepi naravi, Žirovce pa poznajo tudi po našem narečju. Naša govorica, ki včasih spominja na petje, me je že velikokrat izdala. Mnogokrat so ljudje skozi moja usta razbrali, od kod prihajam. In nikoli mi ni bilo žal, da se je to zgodilo. Mislim, da smo prav študentje precej prispevali k temu, da se je podoba našega narečja razširila po Sloveniji. Študentje iz Žirov smo prek naših znancev nevede postali raznašalci žirovščine na sončni strani Alp.

Poskušal bom opisati nekaj doživetij iz preteklih dvajsetih let, ki so mi najbolj ostala v spominu. Vsa ta doživetja med seboj povezuje prav naš jezik, s katerim se lahko Žirovec poistoveti, ne da bi potreboval osebno izkaznico. Mislim, da je tudi pestrost govorice tista, ki povezuje študente iz naše doline in pripomore, da so srečanja med študenti zanimivejša.

Moje prvo soočenje z dejstvom, da žirovščina ni materni jezik vsem vesoljnim Slovencem, me je udarilo po glavi že v prvih letih mojega potikanja po osnovnošolskih klopeh. Imel sem srečo, da sem imel teto v Logatcu, ki me je tja večkrat povabila na počitnice. V čem je bila ta sreča? Če ne bi bilo tete, bi vse do petnajstega leta živel v zmoti, da Žirovci govorimo najbolj pravilno slovenščino, in noben Žabar nas ne bi mogel prepričati, da to ni res. V Logatcu sem torej dobil prvo lekcijo o tem, da poznamo dva oblaka. Prvi je tisti, ki ga poznamo v Žireh, in mu pravimo ablak (op. – ne gre za tiskarskega škrate). Drugi je tisti, ki ga poznajo na Kranjskem, in se imenuje oblak (po Toporišiču je pisano pravilno). Pri teti so me hoteli naučiti še druge "neresnice", jaz pa sem bil trmast do konca in sem po prihodu domov kruhu še vedno rekel krah. Trditev, da Žirovec ostane Žirovec, očitno ni iz trte zvita. Kot corpus delicti naj navedem teto, ki jo po tridesetih letih bivanja na Notranjskem še vedno izdaja govorica.

Ob koncu osnovne šole so nas učitelji začeli prepričevati, da nas naše matere ne učijo pravilne slovenščine. Nek Nebodi Gatreba se je na vsak način hotel "spraviti

* Korenine, glasilo študentov Poljanske doline, št. 5, 1994.

nad nas" Hribovce in je v knjigo za slovenščino "namalal" cel odstavek o tem, kako na Dobračevem (Žirovci seveda rečemo: na Dobračevi) pri Žireh kosimo travo. Članek je bil tako nakracan, da so celo a-ji in i-ji imeli neke pike in strešice. Sošolci smo se kracarji seveda smejali. Kdo bo take otročarije jemal zares? Naša razredničarka pa je še vedno robantila o nekem rovtarskem narečju, med katerega naj bi spadal moj materni jezik.

Nekaj let pozneje sem se navsezgodaj zjutraj odpravljal z avtobusom v metropolo Gorenjske. Napol v spanju sem z zanimanjem vlekel na ušesa debate sotrpinov iz naše doline. Takrat sem dojel, da se že po dolini pojavljajo razlike v posameznih besedah. Ugotovil sem, da Žirovci pravimo kak, Poljanci kok, ostali kako. Kako veliko besed za eno samo besedo! Ponosen sem bil na to, da ima vsaka vas narečne posebnosti, čeprav so mi jutranja paberkovanja šla pošteno na jetra. Tisti, ki smo sedeli, smo namreč zjutraj radi malo pospali. Ob govorjenju nekaterih nam pogosto ni uspelo, smo pa zato mislili na razne traparije v zvezi z dekleti naše doline.

V nadaljnjem šolanju na srednji šoli je imidž našega narečja zableščal do popolnosti. S svojim dialektom smo Žirovci postali še bolj opazni. Za nekatere dopadljiva govorica je za druge postala prava muka. Nekateri se niti niso trudili, da bi to prikrili. Najbolj občutljiva, ker ji je tako velela njenega poklicna preobčutljivost, je bila "prfoksa" za slovenščino. Zaradi nje naj bi se morali pred tablo izražati pravilno (beri čisto slovensko). Hujše kazni nam res ni mogla dati. Žirovce je hotela preizobraziti v prave Toporišičeve Slovence. Ne spadam med tiste vrste ljudi kakor nekateri, ki so po treh dneh uka v drugem kraju pozabili na svoj jezik. Nisem hotel biti policaj, ki je po prvem dnevu šolanja v kraju pod Šmarno goro pozabil na žirovščino in začel kvakati po žabarsko, v upanju, da je s tem pridobil na IQ-ju. Zato ji tega veselja nisem dovolil, čeprav sem bil deležen majhnih nagrad, ki so se kazale v nižji oceni. Sloprof pa ni bila edina, ki se je veselila vsakega snidenja z Žirovci. Kot privesek nas je med šolanjem spremljal Ejga učitelj iz Tržiča, ki nas je hotel sveto prepričati, da le v Grapi pod Ljubeljem govorijo čisto "ta pravo" slovenščino. Razlagal nam je, da je rdeča rdeča in ne ardeča, jaz pa sem bil v glavo, na veselje njegovih sokrajanov, še vedno ardeč. Žirovci smo pri njem dobivali še več vzdevkov, med njimi tudi tega, da smo narod ruzakarjev, včasih pa smo bili celo Indijanci. Ejga je bil prvi, ki je nas Žirovce v svoji nevednosti proglasil za narod — čeprav zadnja dognanja pravijo, da kot Slovenci verjetno tudi mi izhajamo iz Venetov.

Le nekaj let pozneje sem bil na svoje veliko presenečenje deležen lekcije pravil lepega govorjenja od kolega, ki je bil sveto prepričan, da intelektualec v mestu pač ne sme govoriti po domače. Vsega je bila kriva njegova prijateljica, ki se je naenkrat pojavila pred nama z nahrbtnikom na rami. Kot zvedav fant sem se takoj vključil v njun pogovor, seveda ne v slogu svojega kolega, ki je z govorico hitel dokazovati meni in sebi, da je že končal prvi letnik študija. Kolega se je namreč tako sramoval moje žirovščine, da mu je bilo žal, da me ni pustil deset metrov za seboj. Malo je manjkalo, da bi dojel, kako se je počutila Cankarjeva mati skoraj pred sto leti. Po dekletovem slovesu sva ob kozarcu piva dolgo uro razpravljala o tem, kako naj govorim med študijem v Ljubljani, če želim dobiti kakšno "ribico". Takrat sem uvidel, da je tudi med študenti nekaj takih, ki so pametnejši, ker znajo dva slovenska jezika.

Svojo detektivsko talentiranost je dokazal tudi profesor, pri katerem sem moral na predavanju prebrati referat. Že po drugem odstavku me je prekinil z besedami: "Kopač,

ste vi Žirovec?" Dokaz je bil tu, prič tudi ni manjkalo, zato se tajiti ni dalo. Ostal pa je grenak priokus, da mi ni usojeno postati radijski napovedovalec.

S spisom, ki ste ga zaradi osnovnošolske ravni pisanja, upam, prebrali, končujem paberkovanja na temo, ki naj bi bila zanimiva. Moji pripetljaji z narečjem so bili verjetno podobni tistim, ki so jih doživljali tisti, s katerimi smo se skupaj prebijali skozi študentske klopi. Na vsak način so spomini na študentska leta lepi in tudi majhni problemi z narečjem jih ne morejo zagreniti.

V spominu vedno ostane le najlepše.